

A Magyar Néphadsereg I. munkavédelmi konferenciájának vitaindító referátuma

Napjainkban, a technika rohamos fejlődése, a felgyorsult életritmus és a környezeti körülmények változása számos új, megoldásra váró problémát hozott a felszínre. Ezek közül kiemelkedő fontosságú, hogyan lehet megvédeni a munkáját, feladatát végző embert az egyre sokasodó, bonyolult, esetenként néhezzen felismerhető veszélyekkel, ártalmakkal szemben.

Ugrásszerűen megnőtt a veszélyforrások száma, új veszélyek keletkeztek, melyek rátelepedtek a régiekre, erejük, hatásuk a korábbihoz képest meghatározódott. A védekezés eszközeinek, módszereinek és hatásfokának fejlődése ugyanakkor nem tartott lépést a veszélyek növekedésével. Nem fejlődött kellően az emberek veszélytudata sem. Egyes területeken megbomlott, illetve nem jött létre a szükséges összhang a veszélyek és a védekezés között, amit a balesetek számának növekedése, az egészségromlás gyorsuló üteme érzékenyen jelez.

A küzdelem az összhang helyreállításáért, megvalósításáért a munkavédelmi tevékenység keretében folyik, melynek eredményességében egyaránt érdekelt a szűkebb és tágabb közösség, a család, munkahely és a társadalom. A szervezett munkavédelmi tevékenység létrejöttében döntő mértékben szerepet játszott a megcélőzéshez fűződő társadalmi érdekek felismerése, továbbá az a tény, hogy a balesetek, egészségkárosodások a munkavédelem tudományosan megalapozott eszközrendszerével, módszereivel megelőzhetők. Mindez nemcsak lehetővé, hanem szükségessé is teszi a néphadseregben a sajátosságok figyelembevételével végzett munkavédelmi tevékenységet, melyet a következők külön is indokolnak.

A katonai élet veszélyes közegben folyik. A nagyhatású, figyelmet és hozzáértést igénylő haditechnikai eszközök, a sokirányú és bonyolult tevékenységi folyamatok, valamint a rendkívüli körülmények közötti feladatok, a gyakran feszített és esetenként tartós terhelés többszörösére növelik a sérülés lehetőségét és valószínűségét.

Minden hadsereg, így a néphadsereg harckészültségének is alapvetően fontos tényezője a fegyverzet, a harci technika. A fegyverzet és harci technika egymagában véve nem biztosítja a harc feladatokat végrehajtását. A legfontosabb az ember, akinek a kezében a harc eszközei vannak. Védni az embert, a harceszközt mestersen kezelő katonát, fenntartani egészségét, megóvni testi épségét, ez a harckészültség alapvetően fontos tényezője.

A néphadseregben bekövetkezett balesetek, egészségkárosodások, az esetenként jelentős személyi és anyagi veszteségeken túlmenően, további kedvezőtlen következményekkel is járnak.

Közismert tény, hogy a néphadseregbe bevonuló fiatalok katonai éveik után szellemileg, fizikailag megerősödve, a haza védelméhez szükséges ismeretekkel és sok más, az életben szükséges tulajdonsággal felvértezve kerülnek vissza a népgazdaság különböző területeire. A fiatalok túlnyomó többsége a néphadseregben tanulja meg a nehézségek öntudatos elviselését, az áldozatkészséget, az önfeláldozást és tanul meg önállóan élni, gondolkodni, cselekedni. Mindez a néphadseregben folyó magas színvonalú erkölcsi-politikai nevelés, a tudomány legújabb eredményeit felhasználó, korszerű kiképzés keretein belül, célratörő munkával, jelentős erőfeszítések árán valósul meg.

A katonai nevelés társadalmilag is elismert eredményeit szűkebb, illetve esetenként tágabb körben csökkentik azok a balesetek, amelyek súlyos sérülésekkel, sőt halálos következményekkel járnak. Különösen súlyos azoknak a baleseteknek a hatása, amelyek a katonák fegyelmezetlensége, szabályszegés miatt következnek be, mert alkalmat adnak arra, hogy a katonák fegyelmi helyzetét ezeken az eseteken keresztül ítéljék meg. Ezért a balesetek megelőzéséért folyó küzdelmet elsősorban politikai feladatnak, mégpedig a dolgozó nép és a néphadsereg kapcsolatát közvetlenül érintő, fontos politikai feladatnak kell tekinteni.

A 60-as évek végén a népgazdaságban különösen szembetűnő romlás állt be a baleseti helyzet alakulásában. Megnőtt a pótolhatatlan veszteséget jelentő halálosáldozatok száma, összességében romlottak a baleseti helyzet mutatói. A kialakult helyzettel a Minisztertanács is foglalkozott és határozatában irányt szabott a helyzet javítására irányuló erőfeszítéseknek.

Ezekben az években a néphadseregben is tapasztalható volt, hogy a veszélyforrások szélesedésével nem tartott lépést a testi épség megóvására irányuló munka hatékonysága. A balesetek gyakorisága és súlyossága emelkedő tendenciát mutatott. Az átlagos növekedést meghaladó mértékben nőtt a halálos áldozatok száma. 1966–70. években 235, az 1971–75. években 275 fő halt meg baleset következtében, tehát 10 év alatt 510 katona vesztette életét.

A kedvezőtlen tendenciák megállítására, a helyzet tartós javítása érdekében, az előbb említett és a polgári dolgozókat érintően ránk is vonatkozó minisztertanácsi határozat néphadseregi végrehajtásával összefüggésben, a katonai felső vezetés 1974-ben úgy döntött, hogy a balesetek, egészségkárosodások elleni küzdelmet a néphadseregben is, a munkavédelmi tevékenység keretében, egységes elvek alapján, a teljes személyi állományra kiterjedően kell megszervezni és végezni.

A néphadseregben a testi épség és egészség megóvására, a balesetek megelőzésére – elsősorban a rendkívüli események elleni harc keretében – mindig széles körben szabályozott tevékenység folyt. Ennek szabályrendszere polgári dolgozókra nézve alapvetően megegyezett a népgazdasági előírásokkal, ezért a munkavédelmi tevékenység egységes rendszerének létrehozása, figyelemmel a katonai élet sajátosságaira, a katonákat érintően jelentett új feladatot.

Az ötödik ötéves tervidőszakra miniszter elvtárs a munkavédelmi tevékenység alapvető célkitűzéseként a katonai szolgálattal, a munkával összefüggő balesetek, a foglalkozási ártalmak okozta megbetegedések jelentős csökkentését, továbbá a baleseti, munkaegészségügyi helyzetet jellemző mutatók alakulásában kedvező tendenciák érvényrejuttatását jelölte meg.

A célkitűzés teljesítése érdekében a munkát két főirányban kellett végezni. Létre kellett hozni a néphadseregben a munkavédelmi tevékenység teljeskörűen szabályozott rendjét, másrészt – a szabályozási feladatok elvégzésével párhuzamosan, arra alapozva – fokozatosan erősödő ütemben hatékonyabbá tenni a balesetek, egészségkárosodások megelőzésére irányuló erőfeszítéseket.

I.

A munkavédelmi tevékenység egységes rendjének létrehozása

A munkavédelmi tevékenységi rendszer létrehozására elvégzett szabályozási feladatok a következők voltak.

A központi szabályozás részeként az üzemi balesetek megelőzésére hozott kormányhatározat néphadseregi végrehajtása érdekében a Honvédelmi Miniszté-

rium szerveivel, valamint az illetékes szakszervezeti szervezetekkel együttműködésben elkészült az a miniszteri utasítás¹, amely meghatározza a néphadseregben folyó munkavédelmi tevékenység követelményeit, főbb tevékenységi területeit, az egyes vezetési szintek alapvető feladatait.

Elkészült és 1976 július 1-én hatályba lépett a *Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat*. A szabályzat összefoglalja a biztonságos és egészséges szolgálatteljesítés, munkavégzés néphadseregi előírásait, ezáltal segítséget nyújt a parancsnokoknak és munkahelyi vezetőknek az előírások megismerésében, oktatásában és alkalmazásában. A kiképzés és a munkafeladatok biztonságos végrehajtásának szabályai a fegyvernemi-szakági előírásokban, illetve szabványokban találhatók.

Szabályozott – a népgazdasági gyakorlattal egyezően – a három hónapot meghaladó szolgálat-, illetve munkaképtelenséget okozó *balesetek és a szolgálati eredetű megbetegedések kivizsgálásának, jelentésének, nyilvántartásának*, azok szolgálattal, munkával való összefüggése elbírálásának, valamint a minősítő tevékenység rendszeres felülvizsgálatának rendje. A kialakított rendszer a vezetés minden szintjén biztosítja a baleseti okok elemzéséhez az információ-ellátottságot, a balesetekkel, szolgálati eredetű megbetegedésekkel kapcsolatos jogok érvényesítését. Intézményesen biztosított a sérültek és megbetegedettek érdekvédelme.

Rendelkezés készült a munkavédelmi előírások érvényesítésére a néphadsereg *beruházásainak használatbavételénél*, abból a célból, hogy az új, illetve a felújított vagy átalakított régi létesítmények mindenben feleljenek meg a követelményeknek.

A népgazdasági felügyeleti rendszerrel megegyezően szabályozásra került a különösen veszélyes berendezések, eszközök (kazánok és más nyomástartó edények, tartályok, villamos hálózatok stb.) hatósági felügyeletének és időszakos ellenőrzésének néphadseregi rendje, amely lehetővé teszi a biztonságra vonatkozó vizsgálatok elvégzését, az eszközök megbízható üzemeltetését.

Kidolgozott a kezelőkre, valamint a munkahelyi környezetre veszélyes technikai eszközök, anyagok *munkavédelmi minősítésének* rendszere. A rendelkezés alapján biztosítható, hogy a néphadseregben munkavédelmi szempontból csak megfelelő eszközöket, anyagokat alkalmazzanak.

A néphadsereg költségvetési rendszerébe illeszkedően intézkedés szabályozza a *munkavédelmi költségek* tervezését. A felsőszintű költségvetési szervek saját gazdálkodási területükön tervezik munkavédelmi jellegű költségeiket.

Központi rendelkezések szabályozzák a *munkavédelmi kiképzés* és vizsgáztatás, a *propaganda*, az *ellenőrző tevékenység* rendjét, valamint az ebből eredő feladatok végrehajtását.

Kellően szabályozottak az egészségügyi szolgálat munkavédelemmel kapcsolatos feladatai. Egységesen rendezett, a teljes személyi állomány számára a munkavédelmi rendeltetésű *egyéni védőeszköz* ellátás.

A központi rendelkezések, valamint az előljárók utasításai alapján a katonai szervezeteknél mindenhol elkészítették a Parancsnoki Baleset-elhárító és Egészségvédő Utasításokat, melyek a baleset-megelőzés konkrét rendjét, a helyileg szükséges biztonsági intézkedéseket tartalmazzák.

Az elmúlt évben a Minisztertanács rendeletben² újra szabályozta a munkavédelmi tevékenység rendjét. A rendelkezés alapján a népgazdaságban csökken a

¹ 4/1974. (HK 6.) HM sz. utasítás.

² 47/1979. (XI. 30.) sz.

túlszabályozottság, lehetőség nyílik arra, hogy a munkavédelem követelményei a termelés és a gazdálkodás folyamatában integrálódjanak. Bővül a gazdálkodó egységek adottságaihoz és lehetőségeihez igazodó helyi szabályozók jelentősége, növekszik a munkahelyi vezetők döntési jogköre és felelőssége. A kormányrendelet végrehajtására valamennyi miniszter ágazati és felügyeleti jogkörben végrehajtási utasítást ad ki. Ezzel összefüggésben soron következő feladat a munkavédelem néphadseregi szabályrendszerének indokolt mértékű módosítása.

Összegezve elmondhatjuk, hogy az érvényben levő rendelkezések, a kapcsolódó jogi, fegyelmi, kiképzési, pénzügyi és érdekvédelmi előírások, valamint a vezetés különböző szintjein elvégzett szabályozási feladatok eredményeként alapvetően létrejött a néphadseregben a munkavédelmi tevékenység teljeskörűen szabályozott rendje, amely megfelelő funkcionálás esetén jó alapot teremt a testi épség és egészség megővésére irányuló tevékenységnek.

Az elvégzett szabályozással párhuzamosan kialakult a munkavédelmi feladatok szervezeti megoszlása, amely a következő.

A néphadseregi szintű elvi irányítás, a részletes tevékenységi szabályok ki-munkálása, a feladatvégrehajtás koordinálása és ellenőrzése – miniszter elvtárs döntése alapján – az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség feladata. A tevékenység operatív irányításának, a munkavédelmi felügyelet ellátásának központi szerve, az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség szervezetében megalakult Baleset-elhárítási és Munkavédelmi Osztály.

A fegyvernemi és szolgálatiág-főnökségek feladata megszervezni a szakirányítási területekre jellemző veszélyek elhárítását. A seregest- és magasabbegységparancsnokságok az alárendelteknel folyó munkavédelmi tevékenység kibontakoztatásáért, segítségéért, operatív irányításáért, a rendelkezések betartásának rendszeres ellenőrzéséért felelősek.

A személyi állomány egészsége, testi épsége védelmének szervezett megvalósítása, a biztonságos és egészséges feladatteljesítés feltételeinek biztosítása a katonai szervezetek feladata, része az alárendeltekről való minden oldalú gondoskodásnak. A munkavédelmi tevékenység eredményes elvégzésének előmozdítására központi intézkedéssel létrehoztuk a baleset-elhárítási, munkavédelmi megbízottak egész néphadsereget átfogó hálózatát. A megbízottak eredeti beosztásuk mellett látják el megbízatásukkal járó feladataikat. Munkájuk igen szerteágazó, széles körű katonai, műszaki és egyéb ismereteket igényel, feladataik ellátása időigényes, aktivitásuk közvetlenül befolyásolja a baleseti helyzet alakulását. Többségük rendkívül lelkes, odaadó, a szocialista humánúmtól áthatott tevékenységet fejt ki. Jelentős részük van abban, hogy a munkavédelmi tevékenység egységes rendszere megszilárdult.

A katonai szervezetek egy részénél nem ismerték fel a munkavédelmi megbízottakra háruló feladatok jelentőségét. Alkalmatlan személyt jelöltek ki, vagy a szükséges segítséget nem biztosították. Ezeken a helyeken gyakori a megbízottak cseréje és a fejlődés sem kielégítő.

A Honvédelmi Minisztérium felügyelete alatt álló vállalatok és gazdaságok munkavédelmi feladatait – a népgazdasági gyakorlattal egyezően – függetlenített beosztású személyek látják el.

A baleset-elhárítási tevékenység további társadalmasítása érdekében 1979-ben megalakult az MN Munkavédelmi Bizottsága. Tevékenységének célja, hogy egysítse az egészség és testi épség védelme érdekében rendelkezésre álló erőket, kez-

deményezéseket. A bizottság segít abban, hogy a balesetek megelőzése a vezetés minden szintjén a tevékenység szerves részévé váljon. Figyelemmel kíséri a munkavédelmi tevékenység szabályozó rendszerének funkcionálását, a baleset-megelőzés tárgyi, környezeti és személyi feltételei érvényesülését, véleményezi a központi rendelkezések tervezeteit, kezdeményezi a szükséges intézkedések kiadását.

Helyes kezdeményezés, hogy hasonló céllal egyes katonai szervezeteknél is működnek már munkavédelmi bizottságok.

A polgári dolgozókat érintő munkavédelmi tevékenység kibontakoztatásában a néphadsereg szakszervezeti szervei is részt vesznek.

A szakszervezeti felépítésnek megfelelően minden szinten működnek társadalmi munkavédelmi felügyelők. A munkavédelmi tevékenység társadalmisításához, a szemlélet helyes irányú formálásához nélkülözhetetlen ismeretek megszerzése céljából a Néphadseregi Bizottság megtervezte a társadalmi munkavédelmi felügyelők alap-, illetve évenként ismétlődő továbbképzését. Ezzel elérhetővé vált, hogy a társadalmi munkavédelmi felügyelők a szükséges ismeretek birtokában hozzáértőbb partnereivé váljanak a munkavédelmi megbízottaknak.

A szakszervezeti szervek munkavédelmi tevékenysége különösen az utóbbi két évben vált hatékonyabbá. Határozottabban éltek jogaikkal és politikai, mozgalmi eszközökkel segítették az irányító tevékenység javítását, fejlesztését és a társadalmi munkavédelmi felügyelők munkáját.

A munkahelyi körülmények javítása, a szakszervezeti szervek folyamatos munkájává vált. Kiemelt feladatként foglalkoztak a munkakörülmények, a szociális ellátottság tervszerű fejlesztésének, az intézkedési tervek végrehajtásának segítésével, ellenőrzésével.

A szakszervezeti bizottságok munkájuk fontos részének tekintik a munkavédelmi tevékenységet, a határozatok alapján végzik a testi épség és egészség megővésével kapcsolatos, elsősorban a munkavédelmi tevékenység társadalmisítására, a dolgozók felvilágosítására, nevelésére irányuló feladatait.

II.

A balesetek, egészségkárosodások megelőzésére irányuló tevékenység

A balesetek, egészségkárosodások megelőzése olyan komplex tevékenység eredményeképpen valósulhat meg, amely kiterjed a biztonságos munkavégzés tárgyi és személyi feltételeinek javítására, a szükséges szabályok, előírások megalkotására, azok oktatására és begyakorlására, a szemléletet formáló felvilágosító propaganda munkára, ha kell parancsnoki, vezetői szigorra, a megtörtént balesetek okainak, körülményeinek gondos elemzésére. Ez a komplex tevékenység az elmúlt években fokozatosan javult, amit a következők is mutatnak:

a) A tervidőszakban folytatott építési, beruházási, felújítási és fenntartási tevékenység, a harcászultsági követelmények kielégítése mellett jól szolgált a néphadsereg személyi állománya biztonságos és egészséges munkafeltételeinek, tehát a feladatvégzés tárgyi feltételeinek javítását. Több mint ötvenezer legénységi férőhely készült el, illetve korszerűsítése, felújítása valósult meg. Jelentős volumenű út, térburkolat, közmű-rendszer, tárolótér és műhely építése, felújítása fejeződik be.

A tervidőszakban a néphadseregben is általános bevezetésre került, hogy létesítményeket csak abban az esetben szabad használatba venni, ha megfelel-

nek a munkavédelmi előírásoknak. Ha a létesítésben részt vevő szervek (tervező, bcruházó, kivitelező és használó) rövidebb távon esetenként jelentkező ellentétes érdekei miatt kezdetben több ütközés is előfordult, mégis a bevezetett rend alapvetően jól szolgálja a tárgyi feltételek javítását.

A régebben épült objektumok, létesítmények kedvezőtlen hatásainak csökkentésére rendszeres munkavédelmi szemléket kell tartani abból a célból, hogy a személyi állományt közvetlenül veszélyeztető baleseti forrásokat feltárják. Egyes helyeken azonban a feltárt hibák kijavítása nem történik meg, ebből ered, hogy még mindig magas a tárgyi környezet miatti balesetek száma.

A népgazdasági előírásokkal egyezően a néphadseregben is érvényes az a rendelkezés, hogy gépet, berendezést, haditechnikai eszközt csak akkor szabad használatba venni, ha megfelel a munkavédelmi előírásoknak és ezt az arra hivatott szerv tanúsítja. Gondot a korábban beszerzett és tanúsítvánnyal nem rendelkező gépek, berendezések biztonságtechnikai felülvizsgálata okoz, elsősorban a minősítést igénylő eszközök magas száma, az MN minősítő apparátusának hiánya és az anyagi lehetőségek korlátozott volta miatt. A nehézségek áthidalására az érintett főnökségek több eszköz szakértői vizsgálatát saját hatáskörben hajtották végre.

A néphadseregben az egyes veszélyes berendezések (kazánok, nyomástartó edények, villamos hálózat) hatósági felügyelete alapvetően a népgazdaságban érvényes előírások szerint valósul meg. Az időszakos felülvizsgálatokat rendszeresebben végzik, bár még mindig előfordul, hogy azokat a rendelkezések ismeretének hiánya miatt, illetve pénzügyi fedezet hiányára hivatkozva, a szükséges időpontban nem hajtják végre. Ezzel súlyos, és semmivel sem indokolható, veszélynek teszik ki az érintett személyi állományt. A pénzügyi fedezet hiányára való hivatkozás, amellett, hogy az esetek többségében nem állja meg a helyét szemléleti problémákat is takar. Némelyek ugyanis elválasztják egymástól a feladatvégrehajtás, illetve az ehhez szükséges biztonsági feltételek biztosításának kötelezettségét.

b) Javultak a baleset-megelőzés személyi feltételei is. Szorosan kapcsolódva a már ismertetett szabályozási feladatokhoz több központi és helyi rendelkezés készült a gyakori és súlyos balesetek megelőzésére. Utalni kell a csoportos személyszállítás feltételeinek megszigorítására, a munkavédelmi vizsgához kötött munkakörök újbóli meghatározására, a kezelői alkalmasság kritériumainak meghatározására és kísérleti alkalmazására, a feladatok végrehajtására való felkészítés szigorúbb szabályainak, előírásainak kiadására. Több figyelmet fordítanak a személyi állomány szükséges mértékű pihentetésének megszervezésére. Előfordul azonban, hogy helyenként a személyi feltételekre vonatkozó előírásokat megsértik és a kellően fel nem készített, vagy a feladat végrehajtásra alkalmatlan, kellően nem pihent katonák különösen gépkocsivezetők súlyos baleseteket idéztek elő.

Szabályrendszerünket, központilag és helyileg kiadott intézkedéseinket, előírásainkat – indokoltan – a minden eshetőségre való felkészülés jellemzi és bizonyítható, hogy a balesetek nem a szabályok hiányából, alkalmatlanságukból, hanem sokkal inkább ismeretük hiányából, gondatlan vagy szándékos megszegésükből erednek.

A rendelkezések alkalmazásának elősegítése céljából a hatályos munkavédelmi jogszabályokat külön gyűjtemény tartalmazza, amely minden katonai szervezetnél megfelelő példányszámban rendelkezésre áll.

c) A katonai szervezeteknél a munkavédelmi kiképzés rendszeressé vált. A sorállomány általános munkavédelmi kiképzése és vizsgáztatása az alapképzés időszakában megtörténik, a kiképzés színvonala és a vizsgáztatás alapvetően kielégíti a követelményeket. Hiányosság, hogy egyes katonai szervezeteknél a helyi szabályokat a balesetet szenvedett személyek köteleseit, jogait nem oktatják kellő részletességgel. Eredményesnek ítéltető meg a szakmai feladatok biztonságos ellátásához szükséges munkavédelmi ismeretanyag oktatása. Az ellenőrző vizsgára kötelezettek vizsgáztatását nem mindenhol hajtják végre.

A polgári alkalmazottak munkavédelmi oktatása, vizsgáztatása belépéskor, illetve időszakonként megtörténik. Az oktatás formája és tartalma megfelel a követelményeknek.

A tiszt-, tiszthelyettes képzés és továbbképzés programjaiban egységes munkavédelmi ismeretanyag került meghatározásra, annak érdekében, hogy a pályakezdő tisztek, tiszthelyettesek megfelelő munkavédelmi ismeretekkel kerüljenek ki a csapatokhoz. A tanintézeti képzés azonban még nem elég gyakorlatias, a pályakezdők felkészültsége eltérő színvonalú, gondot okoz számukra a munkavédelmi kiképzés megtartása, a biztonsági előírások gyakorlati alkalmazása, a balesetek kivizsgálása.

A hivatásos állomány munkavédelmi továbbképzése a parancsnoki kiképzés rendszerében folyik. A KÁBESZ bevezetését követően a hivatásos állomány eredményes vizsgát tett annak ismeretéből. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy az alegységparancsnokok munkavédelmi ismeretei hiányosak különösen a szabályok alkalmazását, a balesetekkel kapcsolatos feladatok végrehajtását illetően.

A HM szervek, seregtestek és magasabbegységek munkavédelmi megbízottjai részére az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség évente rendszeresen tart továbbképzést. A továbbképzések alapvető célja, hogy a munkavédelmi megbízottak megfelelő szakmai segítséget kapjanak feladataik ellátásához, megismerjék a néphadsereg baleseti helyzetének alakulását, az abból adódó soron lévő fontosabb feladatokat, megismerjék és egységesen értelmezzék a vonatkozó jogszabályokat, elsajátítsák a munkát elősegítő elméleti ismereteket és a gyakorlatban alkalmazható módszereket. Ezt követően azonos céllal a központi továbbképzés alapján kerül megtartásra az alárendelt baleset-elhárítási és munkavédelmi megbízottak továbbképzése.

A baleset-elhárítási és munkavédelmi megbízottak szakmai továbbképzése a SZOT Munkavédelmi Továbbképző Intézet keretében biztosított. 1980-ig 33 hivatásos katona, illetve polgári alkalmazott szerzett különböző szintű munkavédelmi szakképesítést, közülük 14 fő dolgozik a munkavédelem területén. A többiek nyugállományba, vagy más beosztásba kerültek. Jelenleg öten tanulnak közép- vagy felsőfokú munkavédelmi képzettség megszerzése céljából. A néphadseregben folyó munkavédelmi tevékenység szakszerű végzésének biztosítása érdekében az lenne optimális, ha minden jelentősebb katonai szervezet munkavédelmi megbízottja legalább középfokú, a katonai tevékenység profiljának megfelelő munkavédelmi képzettséggel rendelkezne. Ez mintegy 4-500 fő tanfolyami képzését tenné szükségessé. A munkavédelmi tanfolyamokra történő folyamatos beiskolázást, a katonai követelményeket kielégítő tanfolyamok megszervezését jelentős mértékben akadályozza a munkavédelmi megbízottak cseréje.

d) A munkavédelmi tevékenység szerves részeként fejlődött az agitációs-propaganda munka.

Az elmúlt 5 év alatt az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség az érintett HM szervek bevonásával hét munkavédelmi propaganda- és oktató filmet készítettet. Ezek a leggyakoribb balesetek megelőzéséhez nyújtanak segítséget, így foglalkoznak a szolgálati gépjárművezetés közben előforduló súlyos szabályszegésekkel, az ital hatásával, a lőszer és robbanóanyag-kezelés során balesethez vezető szabálytalanságokkal, a katonai objektumokban fellelhető és a harcászati gyakorlatokon előforduló baleseti veszélyforrásokkal, a baleset bekövetkezése utáni teendőkkal, továbbá az eltávozás, szabadság alatti helytelen magatartásból eredő balesetekkel. Ez utóbbi film a SZOT által rendezett munkavédelmi filmfesztiválon III. díjat nyert. Film készült a zaj okozta halláskárosodás megelőzésének elősegítésére is. A testnevelési balesetek megelőzésére hasznos filmet készítettet az MN Kik. Főf. Közvetlen Szervei Testnevelési és Sport osztálya. A filmek forgalmazása, a vetítések száma azonban elmarad a baleseti helyzet kívánta követelményektől.

Az elmúlt években két ízben került kiírásra a néphadseregben munkavédelmi plakátpályázat. A beérkezett pályaművek felhasználásával mintegy 60 000 plakát, 42 000 matrica került a csapatokhoz, munkahelyekre, mindennapos közelségbe hozva ezzel a munka- és szolgálati feladatok fontosabb előírásait és a közlekedésbiztonság szabályait.

A csapatok, intézetek többségénél rendszeresen megtartják, évente legalább egy alkalommal minden állománycsoportra kiterjedően a munkavédelmi nap rendezvényeit, melyeken a leggyakrabban balesetet okozó veszélyekkel, az egységnél történt súlyosabb balesetek tanulságaival foglalkoznak.

A seregtestek, magasabbegységek rendszeresen megtartják, az utóbbi időkben már minden balesettípusra kiterjedően, a baleset-elhárítási konferenciákat, több helyen rendeznek munkavédelmi vetélkedőket, munkavédelmi (védőeszköz) kiállításokat. Szoros kapcsolatot tartva a népgazdasági szervekkel felhasználjuk az általuk terjesztett propaganda kiadványokat, részt veszünk minden számunkra hasznos kezdeményezésben így például csatlakoztunk a „Fogjunk össze a balesetmentes közlekedésért” mozgalomhoz is.

A katonai sajtó is növekvő mértékben, bár a szükségesnél még lényegesen ritkábban, foglalkozik a munkavédelemmel, közöl cikkeket, hírányagot. A „Hadtápbiztosítás” állandó rovatot nyitott „Munkavédelmi közlemények” címmel. Sajnos még ez is kevés a szükséges tájékoztatásnak az indokolt körbe és mértékben való eljuttatásához. Kutatni kell a további lehetőségeket.

e) Fejlődött a balesetek megelőzésére irányuló parancsnoki tevékenység. A parancsnokok, munkahelyi vezetők túlnyomó többsége a vezetői tevékenység természetének tekinteti az alárendeltek testi épségének, egészségének megvédésére irányuló feladatok végrehajtását. Ennek megfelelően hatásosabbá vált a biztonsági előírások betartásának megkövetelése, nőtt a követelménytámasztás az alárendeltek felé a munkavédelmi tevékenység színvonalának emelésére, rendszeresebbé vált beszámoltatásuk ez irányú tevékenységükről. Számos helyen azonban még mindig reszort feladatnak tekintik és kizárólag a munkavédelmi megbízott kötelességének tartják a munkavédelmi feladatok végrehajtását.

f) A baleseti adatok feldolgozása, elemzése a II. sz. Adatlapokon levő információk alapján minden vezetési szint számára lehetővé vált. A néphadsereg baleseti helyzetéről gépi adatfeldolgozás segítségével évente készült összefoglaló jelentés és tájékoztatás, amely a Magasabb Parancsnoki Értesítőben és annak az egységek részére készült kivonatában jelenik meg. Az összefoglaló jelentéseket a

csapatoknál feldolgozzák, a fontosabb következtetéseket és a feladatokat a személyi állománnyal ismertetik.

A baleseti adatokat a közbenző vezetési szinteken is időről időre feldolgozzák, elemzik, azonban ez nem vált általánossá, a feldolgozás célravezető és egységes módszerei még nem alakultak ki.

g) Az egységes munkavédelmi tevékenységi rendszer létrehozása kedvező hatással van a baleseti sérültek, egészségkárosultak érdekvédelmi ügyeinek intézésére. A balesetek kivizsgálása és jelentése, a népgazdasági gyakorlattal egyező előírások bevezetése óta csökkent az elhallgatott, utólagos kivizsgálást igénylő balesetek száma. Intézményesen megoldott a balesetek minősítése, a sérültek a minősítésről értesítést kapnak, figyelmüket jogaikra felhívják. A balesetek minősítésénél messzemenően érvényesül a szocialista humánus, határesetekben általában a sérülte kedvező döntés születik.

A hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokságok érdekvédelmi tisztjei szoros kapcsolatot tartanak a munkavédelmi szervekkel. Ez elősegíti a vitás vagy rendezetlen ügyek megoldását.

Jelentősen javult a balesetet szenvedett polgári dolgozók kártalanításának helyzete. Az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség ellenőrző vizsgálatai és intézkedései eredményeként, már csak elvétve fordul elő rendellenesség ezen a téren.

A sérültekről való gondoskodásban tapasztalható hibák egyébként jogosan váltanak ki megütközést. Amennyiben a balesetet nem jelentik, a minősítésről szóló döntést a sérülttel nem közlik, nem hívják fel a figyelmet jogaikra, akkor azok érvényesítése hosszú ideig elhúzódik. Mindezek, ha szűk körben is, megengedhetetlenül csorbítják a néphadsereg tekintélyét.

h) A katonai élet minden területére kiterjedő egységes munkavédelmi tevékenységi rendszer létrehozásában és kialakításában jelentős része volt a személyi állomány körében végzett politikai munkának, elsősorban a morális és fegyelmi összefüggések feltárásában, a feladatok meghatározásában, a szemlélet formálásában.

Különösen jelentős segítséget és lendületet adott az MSZMP Néphadseregi Végrehajtó Bizottsága azzal, hogy 1978-ban megtárgyalta a testi épség és egészség védelmének helyzetét a néphadseregben és a katonai vezetésnek tett ajánlásaiban, irányt adott a további, gyorsabb ütemű előrehaladást biztosító feladatok meghatározásához. Az ajánlásokban foglaltak figyelembevételével szabta meg miniszter elvtárs a munkavédelmi tevékenység továbbfejlesztésnek soronlevő feladatait.³ A Végrehajtó Bizottság parancsnokoknak tett ajánlásai elősegítették, hogy a munkavédelmi feladatok minden vezetési szinten egyre inkább a parancsnoki tevékenység szerves részévé váljanak. Az alapszervezetek felé szóló határozata alapján a pártszervek testületi üléseiken rendszeresen foglalkoztak a baleseti helyzet alakulásával, az időszerű tennivalók meghatározásával. Mindez lendületet adott a munkavédelmi feladatok végrehajtásának.

A polgári alkalmazottakat illetően a Közalkalmazottak Szakszervezetének Elnöksége és a Néphadseregi Bizottság is több alkalommal napirendre tűzte a munkavédelmi helyzet alakulásával kapcsolatos kérdések megtárgyalását, és hozott határozatot, hogy a szakszervezeti munka sajátos eszközeivel segítse a balesetek, egészségkárosodások megelőzését.

³ 84/1978. (HK 39.) HM számú utasítás

III.

A baleseti helyzet alakulása

A néphadsereg baleseti helyzetének értékelése, 1975 január 1. óta, az országosan érvényes előírások szerint a személyi sérüléssel járó és három napot meghaladó szolgálat-, illetve munkaképtelenséget okozó balesetekről beérkezett jelentések adatai alapján történik.

1975-ben, a jelentési rendszer bevezetésnek első évében 3232 balesetet jelentettek. A későbbiek során bebizonyosodott, hogy az előírások ismeretének hiánya, valamint a természetesnek tekinthető tapasztalatlanság miatt az induló év adatai lényegesen alatta maradnak a valóságos adatoknak, ezért azok bázis-számoknak nem tekinthetők. Ebből eredően a helyzetet az elmúlt négy év adatai alapján mutatjuk be.

1976-79. években a néphadseregben összesen 16 648 baleset történt, melyek következtében 17 239 személy sérült meg. A sérültek közül 299-en haltak meg, csokulásos sérülést szenvedett 211 fő. A katonai szolgálat letöltése előtt tartalék állományba kellett helyezni baleseti következmények miatt 1795 sorállományú katonát. A kiesett szolgálat-, illetve munkaképtelen napok száma 427 678 nap ami azt jelenti, hogy évente átlagosan 410 fő volt folyamatosan távol baleseti ok miatt szolgálati, illetve munkahelyétől.

A baleseti helyzet alakulását a következő adatok jellemzik:

Év	Balesetek		Sérültek		Kiesett napok		Egy sérültra jutó kiesett napok	
	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
1976	3968	100,0	4179	100,0	106 544	100,0	25,5	100,0
1977	3790	95,5	3944	94,4	99 891	93,8	25,3	99,2
1978	4170	105,1	4281	102,4	103 873	97,5	24,8	97,3
1979	4720	119,0	4835	115,7	117 370	110,2	24,6	96,5

A balesetek, a sérültek és a kiesett napok száma egyaránt fokozatos emelkedést mutat, azonban az egy sérültra jutó kiesett napok számának csökkenése egyértelműen arra utal, hogy az emelkedés a kevésbé súlyos balesetek számának növekedéséből ered.

A balesetek során megsérült személyek állománycsoport szerinti megoszlását a következő táblázat mutatja:

Év	Ht.	Sor.	Hallg. ⁴	Pa.	Psz. ⁵	Összesen
1976	636	2885	255	289	114	4179
1977	559	2762	257	270	96	3944
1978	612	3051	210	317	91	4281
1979	675	3471	313	306	70	4835
1979 1976— %-ában	106,1	120,3	122,7	105,9	61,4	115,7

⁴ Katonai főiskolák, tiszthelyettes képző iskolák hallgatói.

⁵ Psz = polgári személy

1976-hoz képest az átlagos mértéket meghaladóan növekedett a sorállományúak és a hallgatók baleseti sérüléseinek száma.

A balesetek túlnyomó többségénél egy személy sérült meg. Az időszak folyamán csökkent a tömeges, három vagy annál több személy egyidejű sérülésével járó balesetek száma.

A balesetek mintegy 80%-a a katonai szolgálattal kapcsolatban, azzal összefüggésben következett be. Bár a személyi állományt ért balesetek – függetlenül keletkezésük helyétől, körülményeitől – hatással vannak a harcászútságra, a feladatok végrehajtására, azonban a *katonai szolgálattal, munkával összefüggő* balesetek jellemzői azok, amelyek közvetlenül mutatják a néphadseregben folyó munkavédelmi tevékenység eredményeit, fogyatékoságait.

A katonai szolgálattal összefüggő balesetek jellemző adatai

Év	Balesetek		Sérültek		Kiesett napok	
	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
1976	3158	100,0	3280	100,0	81 549	100,0
1977	3105	98,3	3198	97,5	79 075	97,0
1978	3414	108,1	3486	106,3	82 579	101,3
1979	3796	120,2	3872	118,0	93 134	114,3

A balesetek növekedésének üteme majdnem kétszerese a kiesett napok emelkedésének. Ez azt jelzi, hogy a jelentési fegyelem szilárdulásával az úgynevezett „kisebb” baleseteket is fokozódó mértékben jelentik.

A baleseti sérülések súlyosságának megoszlását a következő táblázat tartalmazza

Év	Súlyosság					
	Halálos	Csonkultásos	Súlyos	Könnyű	Összesen	
1976	42	40	2631	567	3280	
1977	24	36	2535	603	3198	
1978	42	52	2606	786	3486	
1979	30	46	2912	884	3872	
1979— 1976— %-ában	71,4	115,0	110,7	156,0	118,0	

A halálos kimenetelű balesetek következtében elbuntak megoszlása állománycsoport szerint a következő:

Év	Ht.	Sor.	Hallg.	Pa.	Psz.	Összesen
1976	9	13	—	8	12	42
1977	4	14	2	1	3	24
1978	6	18	1	2	15	42
1979	3	21	2	—	4	30
Összesen	22	66	5	11	34	138

Szembetűnően magas és évről-évre emelkedő tendenciát mutat a sorállományú katonák halálos kimenetelű baleseteinek száma.

A halálos kimenetelű balesetek túlnyomó többsége a közlekedéshez, ezen belül a járműközlekedéshez kapcsolódik. Ez különösen az időszak első éveire volt jellemző, 1979-ben az arány jelentősen megváltozott. Csökkentek a halálos közúti közlekedési balesetek, viszont a vasúti közlekedés és a katonai élet más területein jelentősen növekedett a halálos kimenetelű balesetek száma.

A halállal végződő balesetek bekövetkezését az esetek túlnyomó többségében súlyos kötelesség-szegések, szabálytalanságok segítették elő. Megközelítőleg minden negyedik halálos baleset bekövetkezésében az ital is közrehatott.

A katonai szolgálattal összefüggő balesetek döntő többsége, mintegy 70%-a, a munka, a sportolás, valamint az egyéb tevékenység, főleg a laktanyán belüli gyalogos mozgás, helyváltoztatás közben következik be.

Az egyes tevékenységi csoportokhoz tartozó balesetek fontosabb jellemzői a következők:

Általános katonai kiképzés közben évente 4–500 baleset történik, számuk csökkenő tendenciájú. A legtöbb és legsúlyosabb kimenetelű baleset a testnevelési kiképzés, ezen belül az akadálypálya leküzdése közben következik be és megközelítőleg minden harmadik baleset töréssel végződik. A balesetek csökkentésére e téren kiadott központi intézkedések még kellően nem érvényesülnek, minthogy a balesetek oka sok esetben továbbra az, hogy az állomány egy része kellően nincs felkészítve az akadályok leküzdésére, vagy a pálya nincs megfelelően előkészítve.

Gyakorlatok a harcászati kiképzés közben a terepen elcsúszásból, a harcjárművekről való helytelen leszállásból eredő balesetek. Többször előfordult lökiképzés közbeni hallássérülés.

Szakkiképzés közben évente 150–200 baleset fordul elő, többségük gyakorlatok, komplex foglalkozások közben terepen való elcsúszás, harcjárművekről való, illetve oda felszállás közben következik be. Újabban gyakoribbá váltak a lövegek mozgatása közbeni kéz- és lábsérülések.

A szolgálati feladatok ellátása közbeni balesetek száma évente 200–300. Közülük különösen súlyos következményekkel járnak és ismétlődnek a fegyverrel történő játék, a szabálytalan töltés, ürítés miatti balesetek, továbbá az olyan esetek, amikor a katonák talált lőszert, robbanóanyagot szednek szét és azok szétszedése közben felrobbannak. Gyakran fordul elő baleset az őrhelyek felvezető, illetve az objektumok más, gyakran használt útvonalain úthibákból eredő elcsúszás, elbotlás miatt.

Munkatevékenységgel kapcsolatban fordul elő a balesetek mintegy 33%-a. Ez évente 1200–1300 balesetet jelent és számuk emelkedő tendenciát mutat. Ez egyben mutatja a katonai élet, tevékenység struktúrája változásának irányát, de mutatja azt is, hogy a munkatevékenységek biztonsági előírásainak érvényesítése sok kívánnivalót hagy maga után.

Munkabalesetek jelentősebb számban a következő területeken fordulnak elő:

Javító, karbantartó tevékenység közben főleg a javítóműhelyben, gép- és harcjármű-telephelyen, valamint az elhelyezési műhelyekben sok baleset fordul elő tárgyak eldőlése, leesése, forgó, mozgó géprészek, kéziszerszámok figyelmen kívül hagyása miatt. Magas és egyre növekedik a faipari gépek, köztük a szabálytalanul üzemben tartott barkácsolt gépek, üzemeltetésével kapcsol-

latos balesetek száma, közülük több járt csonkulással. Gyakoriak az áramütéses balesetek is, ami az érintésvédelmi rendszerek helyenkénti elavultságára, a hatósági felügyelet, valamint az időszakos ellenőrzések elmulasztására utal.

A szállítás, tárolás közben előforduló balesetek többsége főleg az anyagmozgatással, rakodással, ezen belül a szállított tárgyak leesésével, eldőlésével függ össze.

Az építő tevékenységgel kapcsolatos balesetek száma ugrásszerűen megnőtt. Egy részük csapatépítkezések, kisebb javítások, felújítások során más részük a néphadseregi sajtóterős beruházások, illetve az új kiképzési rendszerű műszaki csapatok építő feladatainak végzése közben következik be. Az utóbbi területen növeli a gondot, hogy a foglalkoztató vállalatok nem tanúsítanak kellő gondosságot a foglalkoztatott katonák munkavédelmének megszervezésében és ezt az állományilletékes parancsnokok sem követelik meg minden esetben.

A konyhai munkák végzése során a sérülések nagy része a vizes, csúszós járófelületeken való elcsúszás és ehhez kapcsolódó forrázás következménye. Gyakran származik baleset a konyhai gépek szabálytalan kezeléséből, védőberendezések, védőeszközök használatának mellőzéséből.

A közlekedési balesetek, ezen belül a közúti járműbalesetek száma a megelőzésükre korábban indult és hatékony tevékenység hatására csökkenő tendenciájú. A közúti járműbalesetek bekövetkezésében fontos szerepet játszik a szabályokat figyelmen kívül hagyó, agresszív gépjárművezetői magatartás, ami esetenként jogtalan igénybevétellel is párosul. Figyelemreméltó az ital hatása is, minden hatodik közúti gépjármű-balesetben hatott közre az ittasság.

Figyelemre méltó növekedés tapasztalható a nem közúti, objektumon belüli közlekedési balesetknél, ami arra vezethető vissza, hogy laktanyán belül nem mindenhol követelik meg a közlekedési szabályok betartását. Évtizedek óta szigorú előírás a szállítás közbeni gyűrűviselés tilalma, mégis évente 10–15 ujjlezakadás történik az előírás megszegése következtében.

A vasúti utazás közben történt balesetek száma és súlyossága növekvő tendenciájú. Ezekben gyakran szerepet játszik az ittasság, továbbá, hogy a sorállományuk egy része a legelemibb biztonsági előírásokat is megszegi. Az eltávozásra, szabadságra indulók eligazítása rendszeresen megtörténik, de az utazás közbeni ellenőrzés visszatartó hatása hiányzik.

A sportbalesetek gyakoriságát mutatja, hogy minden ötödik sérülés ebbe a csoportba tartozik. A balesetek a hivatásos állománynál és a polgári alkalmazottaknál a kötelező sportfoglalkozások alatt, a sorállománynál a szabad időben végzett sportolás közben következik be.

A hivatásos állományúak és polgári alkalmazottak kötelező sportfoglalkozásain a balesetek általában labdarúgás közben következnek be. A résztvevők bemelegítő mozgást többnyire nem végeznek, a labdarúgó pálya egyetlen talaja, továbbá a sikeres szereplés túlzott vágya miatt gyakoriak a lábsérülések. Az eltérő korcsoportú résztvevők felkészültsége, erőállapota közötti különbség egyébként önmagában is sok baleseti veszélyt jelent.

A hivatásos és a kinevezett polgári állomány fizikai állóképessége fenntartásának célravezetőbb és kevesebb sérüléssel járó módszerei még nem mindenhol alakultak ki. Ebben létesítménygondok, a kellő szervezethez és az irányítás fogatékosságai egyaránt közrejátszanak.

A sorállomány szabad idős sporttevékenysége közben bekövetkezett baleseteinek jelentős hányada szintén a labdarúgáshoz kapcsolódik. A balesetek okai közül

kiemelkedik a figyelmetlenség, a szabálytalan magatartás, továbbá a csúszós, alkalmatlan sportolási hely. Hozzájárul a balesetek magas számához a kellő szervezettség és irányítás hiánya, a bemelegítés elmulasztása, esetenként a durva játékfelfogás.

Az egyéb balesetek csoportjába sorolt sérülések, főként a laktanyán, objektumon belüli gyalogos helyváltoztatás közben, a szabadban levő utakon, illetve az épületekben, törött, kopott lépcsőkön, frissen mosott folyosókon, mosdókban történt elbotlás, elcsúszás, elesés következményei.

A balesetek szervezetenkénti megoszlásának jellemzői

A balesetek több mint hétharmada a seregtestek, seregtest szintű szervezetek alárendelt csapatainál, egyharmada a HM-szervek alárendelt katonai szervezeteinél történik. Ebből eredően a néphadsereg baleseti helyzetét elsősorban a seregtestek helyzete, az itt folyó baleset-megelőző tevékenység színvonala határozza meg.

A seregtesteknél (idesorolva az MN 6639 és a 8300 parancsnokságokat is) a balesetek száma a következőképpen alakult:

	1976		1977		1978		1979	
	Balesetek	%	Balesetek	%	Balesetek	%	Balesetek	%
MN 5232	990	100,0	900	90,9	1131	114,2	1442	145,6
MN 6025	485	100,0	507	104,5	420	86,5	470	96,9
MN 6639	155	100,0	150	96,7	179	115,4	115	74,2
MN 8300	88	100,0	95	107,9	120	136,3	120	136,3
MN HÁVA	396	100,0	296	74,7	355	89,6	331	83,5
Összesen:	2114	100,0	1948	92,1	2205	104,3	2478	117,2

A balesetek számának növekedése az MN 5232 Székesfehérvár és MN 8300 Börgönd csapatainál meghaladja a néphadseregi átlagot. A helyzet alakulásában mégis kedvezőnek kell tekinteni, hogy a halálos kimenetelű, tehát a jóvátehetetlen következményekkel járó balesetek száma az időszak végén mérséklődött.

A csapatoknál széles körű tevékenység bontakozott ki a balesetek megelőzésére. Hosszabb ideje eredményes munka folyik a közúti közlekedési balesetek megelőzésére a „Balesetmentes közlekedésért” mozgalom keretében. Ebben az MN 6025 Budapest seregtest kiemelkedő eredményeket ért el. Nagy jelentőségű és a jövő szempontjából biztató, hogy felismerve a valamennyi balesettípus megelőzéséhez fűződő közös és alapvető érdekeket, az MN 5232 Székesfehérvár seregtestnél a „Balesetmentes szolgálatért” mozgalmat. Ennek célkitűzései egybeesnek a munkavédelmi tevékenység alapvető céljaival.

A csapatok baleseti helyzetének objektív megítélését nehezíti, hogy a katonai szervezetek egy részénél nem tesznek eleget a balesetek jelentési kötelezettségének. Ellenőrzés fedte fel, hogy például az MN 3715 Szombathely egységénél 1979-ben 142 baleset jelentését mulasztották el. Ehhez hasonló, bár mértékében kisebb mulasztások más egységeknél is előfordultak, ami egyéb következmények mellett akadályozza a valóságos helyzet ismeretén alapuló baleset-megelőző tevékenység kibontakozását.

A HM-szerveknél és közvetlenül alárendelt katonai szervezeteiknél is a balesetek növekvő tendenciája jellemző. A növekedés elsősorban abból ered, hogy a balesetek száma a néphadseregi átlagot meghaladóan nőtt a katonai tanintézeteknél, valamint az MN Beruházási és Fenntartási Főnökség alárendeltjeinél. Az emelkedésben szerepe van a jelentési fegyelem szilárdulásának, valamint a megnövekedett építési feladatoknak is.

A HM felügyelete alá tartozó vállalatok, gazdaságok baleseti helyzete évek óta alapvetően javuló tendenciájú. Súlyosabb kimenetelű baleset csak elvétve fordul elő.

A helyzet évenkénti alakulását a következő táblázat szemlélteti:

Év	MN Gödöllői ⁶ Gépgyár				ÉKV ⁶				MN Erdőgazdaságok			
	1976	1977	1978	1979	1976	1977	1978	1979	1976	1977	1978	1979
Balesetek száma	36	29	32	29	32	44	46	49	87	71	64	79
Halálos	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	—
Csonkulásos	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	1	1
Súlyos	23	19	17	19	20	28	22	31	59	55	45	58
Könnyű	13	10	14	10	12	26	24	17	25	16	18	20
Kiesett m. napok	734	627	696	603	665	1205	571	957	3331	3157	2234	2938
Kiesett n./1000 fő	441	388	437	389	545	464	213	362	1352	1275	934	1257

A táblázat adataiból megállapítható, hogy a HM felügyelete alá tartozó vállalatok, gazdaságok baleseti mutatói kedvezőbbek mint a népgazdaságban hasonló tevékenységet végző vállalatok átlagos mutatói. (A népgazdaságban az 1000 főre eső kiesett napok száma a gépiparban 750–800, az építőiparban 850–900, az erdőgazdaságban 1300–1400 nap).

A vállalatoknál és gazdaságoknál a baleseteknek több mint a fele a közvetlenül a termelő munkához kapcsolódik, a balesetek egyötöde gépekkel, berendezésekkel, szerszámokkal kapcsolatban történik. Az elmúlt években gyakran előfordult, hogy megfelelő munkavédelmi minősítéssel nem rendelkező technikai eszközöket használtak munkavégzésre, az üzembehelyezési eljárásokat formálisan folytatták le, a biztonsági berendezések hatékonyságát felületesen ellenőrizték.

Jelentős számú a munkahelyeken az elbotlásból, elcsúszásból eredő sérülés, az összes baleset hetede. Ennek oka, hogy a közlekedésre kijelölt útvonalakat a kész, vagy félkésztermékekkel eltorlaszolják, a járdák, utak járőfelületek erősen rongált állapotúak.

⁶ A vállalatoknál dolgozó katonák baleseteivel együtt.

A balesetek negyedrésze az anyagmozgatással kapcsolatos. Bár a vállalatok és gazdaságok jelentős ráfordításokkal igykeznék gépesíteni ezt a tevékenységet a fejlődés ellenére még mindig számottevő a lemaradás ezen a téren, ugyanakkor az anyagmozgató gépek nem megfelelő karbantartása és az ebből eredő géphiba újabb veszélyeket teremt, baleseteket okoz. A balesetek ok szerinti vizsgálatából kitűnik, hogy a biztonsági előírások megsértése és a figyelmetlenség együtt a balesetek felének létrejöttében játszott közre.

A *szolgálati megbetegedések közül* a néphadseregben a zaj okozta halláskárosodás a leggyakoribb. Más megbetegedés (mérgezés, vírushepatitis) évente 2-3 esetben fordul elő.

Az elbírált halláskárosodási esetek megoszlása a következő:

	1975	1976	1977	1978	1979
Összes halláskárosodás	24	98	86	266	328
Ebből szolgálati megbetegedéssé minősítve	24	84	73	101	105

Az esetek száma öt év alatt mintegy tizennégyszeresére, az ebből szolgálati megbetegedésnek minősülő eseteké több mint négyszeresére emelkedett.

A zaj okozta halláskárosodás, minthogy kialakulására hosszabb időre van szükség, elsősorban a zajhatásnak huzamosabb időn keresztül kitett tüzér, repülő-műszaki beosztású, idősebb korú (50 év körüli) tisztelnél, tiszthelyetteseknél tapasztalható nagyobb számban. A halláskárosodás miatt orvosi felülvizsgálatra jelentkező katonák számának, utóbbi időben tapasztalt, ugrásszerű növekedése összefügg azzal is, hogy a tökéletesebb műszerekkel végrehajtott szűrővizsgálatok ma már olyan – a köznapi életben még hátrányt nem jelentő – halláskárosodást is kimutatnak, amelyekről a vizsgált személyek esetenként nem is tudnak.

Az esetszám növekedését azonban jelentős mértékben motiválják az anyagi érdekek is. A szolgálati betegséggé minősítés ugyanis az orvosilag megállapított munkaképesség-csökkenés mértékétől függően az illetmény 8-30%-át kitevő baleseti járadékra jogosít. Érthető, hogy ezért az érintett állományban erős a törekvés a halláskárosodásuk szolgálati betegséggé való minősítésére, ami az eljáró szervek számára is gondot okoz.

A legfőbb problémát az okozza, hogy a zaj okozta halláskárosodást – a társadalombiztosítási szabályok szerint, amelyekre a mi rendelkezéseink is támaszkodnak – csak azok esetében lehet szolgálati betegséggé minősíteni, akik 1966 július 1-ét követően legalább 5 éven át és folyamatosan voltak, megengedett értéket meghaladó zajhatásnak kitéve. Ezt megelőzően kialakult halláskárosodás, bármilyen mértékű is az, nem minősíthető szolgálati betegséggé, mivel a jogszabály ezidőtől kezdődően ismeri el a halláskárosodást foglalkozási (szolgálati) betegséggé. További probléma a zajártalom bizonyítása, amelynek elszűnését esetenként csak feltételezni lehet. Mindezekből sok vita fakadt.

A probléma végleges megoldását a halláskárosodások megelőzésére irányuló tevékenység fokozása, a hatékonyabb védelem megvalósítása jelenti. Ennek érdekében honvédelmi miniszteri utasítás és MN hadtápfőnöki intézkedés rendelkezik

a személyi állomány egyéni védőeszköz-ellátásáról. Folyamatban van a megfelelő védelmet nyújtó speciális védőeszközök típusát meghatározó főnöki intézkedések kiadása.

Az MN Egészségügyi Szolgálat Főnökség megvalósítja, hogy a hivatásos állományba kerülők hallás-státuszát, még a tanintézetbe kerülés előtt, felmérjék. (Felmerült ugyanis, hogy a 18–20 éves fiatalok egy része nem elhanyagolható halláskárosodással kezdi tanintézeti tanulmányait.) Az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség gondozásában 1979-ben film készült „Alattomos ellenségünk a zaj” címmel, melynek elsődleges célja a védőeszközök alkalmazását elősegítő szemlélet kialakításának meggyorsítása.

Mindezek együttes hatására is csak hosszabb távon várható a halláskárosodottak számának csökkenése.

A munkavédelmi tevékenység egységes rendjének bevezetésével egy időben, 1975 január 1-től, nyilvántartjuk a katonák által okozott, vagy elszenvedett olyan balesetek legfontosabb adatait is, amelyek nincsenek közvetlen kapcsolatban a katonai élettel és kívül esnek a néphadsereg felelősségi körén. A népgazdaságban az ilyen úgynevezett nem üzemi jellegű baleseteket nem tartják nyilván. (Tudomásunk szerint kísérleti jelleggel a Csepel Vas- és Fémművekben most folyik felmérés, annak megállapítására, milyen hatással vannak az üzemi jellegű balesetek a termelésre.) Az ilyen balesetek számbavétele, időszakos összegezésük a néphadseregben fontos, mert egyrészt következményeik érintik a harcászaltságot, növelik a személyi állományra háruló többlet-feladatokat, másrészt bekövetkezésük okai, körülményei szélesebb körben hasznosítható tanulságokat is tartalmaznak.

A katonai szolgálattal nem összefüggő balesetek jellemző adatai a következők szerint alakultak:

	Balesetek		Sérültek		Kiesett napok	
	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
1976	810	100,0	899	100,0	24 955	100,0
1977	685	84,5	746	82,9	20 816	83,3
1978	756	93,3	795	88,4	21 294	85,2
1979	924	114,1	963	107,1	24 236	97,0

Jellemző, hogy a balesetek száma átmeneti csökkenés után emelkedést mutat. Különösen megnövekedett a csonkulásos sérülések száma. A halálos kimenetelű balesetek száma az időszak végére ugyan csökkent, mégis elgondolkoztató, hogy amíg a katonai szolgálattal összefüggő balesetek közül minden századik, a nem összefüggőek közül minden buszadik halálos következménnyel jár. Ez az ötször nagyobb gyakorisági érték nemcsak a néphadseregben folyó munkavédelmi tevékenység hatékonyságát bizonyítja, hanem azt is, hogy a szolgálatteljesítésen kívül milyen nagy mértékű a vigyázatlanság, az előírások figyelmen kívül hagyása.

A szolgálattal nem összefüggő balesetek döntő többsége a *magángépjármű, motorkerékpár* használatához kapcsolódik. Évente mintegy 400–500 ilyen baleset történik. A balesetek okai közül kiemelkedik a gyorsajtás, a forgalmi elsőbbség meg nem adása, a szabálytalan előzés és kanyarodás. Magas és emelkedő tendenciájú az ittasság szerepe, megközelítőleg minden *harmadik* balesetet okozó katona

volt ittas járművezetés közben. Mindez azt mutatja, hogy az ittasság visszaszorítására irányuló erőfeszítések a magángépjárművet használók esetében még nem eléggé eredményesek. Növekednek a polgári személyek által személygépkocsival katonáinknak okozott balesetek. Ezekben közrejátszik, hogy a katonák eltávozás, szabadság idején, tiltó parancs⁷ ellenére gyakran veszik utazásukhoz igénybe a polgári személyek járműveit. Az úgynevezett „autóstoppos” balesetek száma évről-évre emelkedik, de gyakran vezet balesethez a katonák közúton tanúsított szabálytalan magatartása, amikor mint gyalogosok nem tartják meg a KRESZ rájuk vonatkozó előírásait.

Kiemelkedő baleseti veszélyforrást jelentenek a *szabadidős* úgynevezett *hobby-tevékenységek*. A személyi állomány egy része szabad idejében olyan feladatok végzésére is vállalkozik, melyekhez nem ért, biztonsági előírásait nem ismeri. Megnövekedett az építő és szakipari tevékenység közbeni, a különböző anyagok rakodása, szállítása és a kerti munkák során bekövetkező balesetek száma.

IV.

A baleseti helyzet összegezett értékelése

A fokozatosan erősödő szervezettebbé váló baleset-megelőző tevékenység eredményeképpen a jelen tervidőszak végére lassú javulás jelei tapasztalhatók a néphadsereg baleseti helyzetének alakulásában.

A javulást elsősorban a halálos kimenetelű balesetek számának csökkenése jelzi. Csökkent a csonkulásos balesetek száma is. A jelentett balesetek számának jelentős növekedése ellenére a vizsgált időszakra jellemző, hogy csökkent az egy balesetre jutó kiesett napok száma, tehát javult a balesetek súlyossági mutatója. Az ellenőrzési tapasztalatok azt mutatják, hogy a balesetek számának növekedése nagyobbrészt a jelentési fegyelem fokozatos – ám a szükségéstől még mindig elmaradó – javulásából ered.

A telje személyi állományt átfogó munkavédelmi tevékenység szabályozott rendje jó alapot teremtett a balesetek, egészségkárosodások megelőzésére irányuló munkának, de a helyzet alakulásában döntő fordulat, a kedvező irányú tendenciák tartós érvényre jutása még nem történt meg. Ennek oka kettős: egy felől a baleset-megelőzést hatékonyan szolgáló tudatformálás hatása csak hosszabb távon érvényesül a baleseti helyzet alakulásában, másfelől viszont – és tudati problémáktól ez sem független – jelentős különbségek tapasztalhatók ma még a katonai szervezeteknél folyó munkavédelmi tevékenységben.

A katonai szervezetek mind nagyobb hányadánál ismerik fel a személyi állomány testi épségének, egészségének védelmével kapcsolatos feladatok fontosságát és határozzák meg helyesen, megfelelő időben a balesetek megelőzéséhez szükséges tennivalókat. Ezek végrehajtására mozgósítják a személyi állományt, rendszeresen és sokat tesznek munkavédelmi feladatok végrehajtásáért. Ezeknél a katonai szervezeteknél a helyzet javulása gyors ütemű és ez kedvező hatással van a néphadsereg baleseti helyzetének egészére is.

Ugyanakkor a katonai szervezetek egy, ma még nem jelentéktelen hányadánál a fejlődés rendkívül lassú. Ezeknél az elmúlt években a balesetek, egészség-

⁷ Szolgálati Szabályzat 225. pontja.

károsodások megelőzésére kiadott központi rendelkezések végrehajtása nem a követelményeknek megfelelően folyik.

A parancsnokok, különösképpen az alegységparancsnokok, közvetlen munkahelyi vezetők egy része a biztonsági előírások teljesítését szembe állítja a feladatvégrehajtás kötelezettségével, mintha egyik a másikat kizárná. A munkavédelmi feladatokat felesleges plusz tehernek, a balesetek bekövetkezését pedig véletlen művésnek, vagy a sérült elháríthatatlan magatartása következményeinek tekintik. Ezeken a helyeken esetenként a legalapvetőbb előírásoknak sem tesznek eleget, még a balesetek kivizsgálását, jelentését is elmulasztják.

Az ellenőrzési tapasztalatok – a katonai ügyészségek törvényességi vizsgálatainak megállapításaival egybehangzóan – azt mutatják, hogy több helyen még nem kielégítő a központi rendelkezések ismerete, az előírások érvényesítéséhez szükséges parancsnoki követelménytámasztás, a fegyelem sem kielégítő. A munkavédelmi kiképzés, az esetenkénti oktatások sok formális vonást tartalmaznak. Az ellenőrzések, munkavédelmi szemlék során feltárt hibák kijavítása nem mindig történik meg. Nem használják ki kellően a baleset-megelőzésre irányuló propaganda lehetőségeit, az előírt munkavédelmi propaganda rendezvényeket nem tartják meg, a rendelkezésre álló filmeket nem vetítik, a megtörtént balesetek tanulságait széles körben nem tudatosítják. Mindezek fékezik a gyorsabb ütemű előrehaladást.

A személyi állomány testi épségének, egészségének hatékonyabb megóvására, a baleseti helyzet gyorsabb ütemű javításának biztosítására újabb központi rendelkezések kiadására nincs – egy-egy sajátos terület kivételével – szükség. Az érvényben levő rendelkezések, előírások minden katonai szervezetnél történő következetesebb érvényesítés mellett, *szükséges:*

– fokozottan érvényt szerezni a munkavédelmi tevékenység továbbfejlesztésének feladatait meghatározó 84/1978. (HK 27.) HM számú utasítás rendelkezéseinek különösképpen a személyi állomány nevelése, szemléletformálása, az alegységparancsnokok közvetlen munkahelyi vezetők felelősségtudatának növelése területén;

– szigorúan megkövetelni, hogy a baleseteket az előírásoknak megfelelően vizsgálják ki és jelentsék. Nagyobb szigorral kell fellépni azokkal szemben, akik jelentési kötelezettségüknek nem tesznek eleget, ezáltal akadályozzák a valóságos helyzet megismerését, a sérültek törvényes jogainak érvényesítését;

– a felelősségrevonás törvényes eszközeivel következetesebben és határozottabban kell fellépni azokkal szemben, akik a biztonsági előírásokat megszegik, vagy elnéző erélytelen magatartásukkal azok megszegését elősegítik, különösen ha mindez ittassággal is párosul;

– az előjáró szerveknek rendszeresen kell ellenőrizni, segíteni és számon kérni a baleset-megelőző tevékenység feladatainak teljesítését, elemezni és értékelni az alárendelteknek folyó ez irányú munka eredményeit, fogyatékosságait, megkövetelni következetesebben, hogy a néphadsereg baleseti helyzetének alakulásából adódó feladatokat a helyi sajátosságoknak megfelelően határozzák meg és hajtsák végre;

– hatékonyabbá kell tenni a zaj elleni védelmet, meg kell követelni a zaj elleni védőeszközök előírások szerinti használatát. A halláskárosodások megelőzése érdekében, amely e területeken a legfontosabb feladat, szélesebb körben kell tudatosítani a zaj károsító hatását, a védekezés fontosságát és lehetőségeit.

A balesetek megelőzése érdekében az eddigieknél még nagyobb figyelmet kell fordítani:

- a munkatevékenység biztonságtechnikai előírásainak érvényesítésére, robbanóanyagok és lőfegyverek kezelési szabályainak betartására, a felügyelet szigorítására;

- a személyi állomány felkészítésére az akadálypályák leküzdésére, valamint a pályák előírásoknak megfelelő elkészítésére, a kötelező és a szabad időben végzett sportolás baleseti veszélyeinek csökkentésére;

- a csoportos személyszállítás előírásai, ezen belül a gyűrű viselési tilalom érvényesítésére;

- az objektumokon belüli gyalogos közlekedési útvonalak, lépcsők folyosók csúszás-mentesen tartására, a csúszás-, botlás-veszélyek csökkentésére;

- az eltávozásra, szabadságra távozás előtti eligazításra, különös tekintettel a vasúti utazás, a közúti gyalogos közlekedés, az italfogyasztás veszélyeire.

A katonai szolgálattal nem összefüggő balesetek csökkentése céljából fokozott gondot kell fordítani:

- a szabadság, eltávozás alatti helyes magatartás fontosságának megértésére;

- a szabad időben végzett tevékenységek közül a szakértelmet igénylő munkavégzéssel kapcsolatos veszélyek reális értékelésére;

- a magángépjárművekkel megtörtént balesetek ismertetésére, értékelésére és a tanulságok széles körű levonására, ha kell megfelelő szigorral nevelni a fokozott óvatosságra.

Az alárendeltnek testi épségének, egészségének megóvása a balesetek, egészségkárosodások megelőzésének feladatai, a legalapvetőbb kötelezettségeink közé tartozik. A további eredmények attól függenek, hogy a munkavédelmi tevékenységet mennyire tudjuk általánossá, a személyi állomány közös ügyévé tenni, hogyan tudunk az eddigieknél hatékonyabb, célravezetőbb módszereket találni és alkalmazni a balesetek, egészségkárosodások megelőzésére.